

Koza, *Cabitis taenia* Linnaeus, 1758

Koza to niewielka ryba należąca do rzędu karpiokształtnych. Ciało kozy ma jasny odcień kremowożółtego koloru z licznymi ciemnobrązowymi plamami na bokach oraz grzbiecie, które ułożone są w cztery wyraźne pasy (Gambetta 1934, Nalbant 1933), (Fot. 1). Ciało kozy jest wydłużone oraz bocznie spłaszczone z głową ubarwioną w ciemne, brązowe plamy, stanowiącą średnio 19% całej długości ciała. Posiada 3 pary wąsików, z czego dwa pierwsze wyrastają z wargi górnej, a trzecia w kąciach ust. Cechą charakterystyczną gatunku jest mała przecinkowata plamka w górnej części trzonu ogona (Gąsowska 1962, Białokoz 1986). Dymorfizm płciowy ujawnia się u samic poprzez osiąganie większych rozmiarów niż samce. Samice mogą dorastać do 146 mm długości całkowitej. Posiadają też najdłuższy trzeci promień w płetwach piersiowych. Samce dorastają do 75 mm długości całkowitej. Charakterystyczne dla tej płci jest występowanie płytki kostnej lamina cirucalis, która wyrasta u podstawy drugiego promienia płetwy piersiowej. Mają również wyższą płetwę grzbietową i odbytową oraz dłuższe płetwy piersiowe i brzuszne (Boroń i Danilkiewicz 2000, Lodi 1979).

Fot. 1. Koza złowiona na stanowisku Zalew Wiślany i Zatoka Elbląska w 2016 roku (fot. M. Mioskowska, Instytut Morski w Gdańsku)

Koza jest gatunkiem objętym ochroną częściową w Polsce (Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt, Dz.U. 2014 poz. 1348.) oraz jest gatunkiem ważnym dla wspólnoty, wymienionym w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej (Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory).

Biologia

Koza to gatunek krótkowieczny. Najstarsze mogą dożyć do szóstego roku życia, warto zaznaczyć, iż samce tego gatunku są mniejsze i żyją krócej. Drugi i trzeci rok

życia samicy kozy, to wiek, w którym dojrzewają do rozrodu. Tarło kozy trwa od maja do początku lipca i jest porcyjne. Samica w ciągu jednego sezonu może złożyć od 112 do 4285 jaj, ale jej płodność absolutna jest uzależniona od jej masy ciała (Boroń i Pimpicka 2000). Gatunek ten jest fitofilny, co oznacza, że ikrę składa na roślinach i ich szczątkach, przyklejając ją kleistymi rzęskami.

Koza nie opiekuje się potomstwem. Rozwój embrionalny w temperaturze 16-17°C trwa 5 dni. Po wylęgnięciu się larwa wydziela lepką substancję, dzięki której przykleja się do roślinności, a w drugim dniu po wylęgnięciu wykształca zastępcze skrzela zewnętrzne (Robotham 1981).

Koza jest aktywna nocą. Zakopuje się w piasek, kiedy odpoczywa lub w obliczu zagrożenia. Zooplankton stanowi pokarm dla osobników młodocianych, natomiast rośliny i organizmy denne są pokarmem dla osobników starszych. Podstawowymi składnikami pokarmu są skorupiaki takie jak: wioślarki Cladocera, widłonogi Copepoda, małżoraczki Ostracoda oraz liczne larwy (Boroń i Boroń 1994).

Siedlisko

Gatunek ten występuje zarówno w wodach płynących jak i stojących. Preferuje piaszczyste lub mulisto-piaszczyste dno rzek. Zasiedla też jeziora, które charakteryzują się niskim stopniem eutrofizacji. Wybiera tam miejsca pokryte miękkim substratem organicznym. Zimą koza przemieszcza się w głębsze miejsca (do 1,5 m), na co ma wpływ sezonowy przepływ wód oraz wypłukiwanie i osadzanie substratu dennego (Kohanowa 1957).

Występowanie

Koza jest gatunkiem szeroko rozpowszechnionym w wodach stojących jak i płynących, z wyłączeniem rzek górskich. Ze względu na wyniki badań z zakresu cytogenetyki, które wykazały obecność hybryd tego gatunku, powinno się raczej mówić o występowaniu kompleksu gatunków Cobitis (Vasil'ev i in. 1989, Boroń 1992, Boroń 1994, Vasil'ev i Vasil'eva 1994).

Obecnie, w ramach prac Instytutu Morskiego w Gdańsku nad projektem „Pilotażowe wdrożenie monitoringu gatunków i siedlisk morskich w latach 2015-2018”, różankę objęto monitoringiem na 4 stanowiskach:

- Jezioro Bukowo,
- Jezioro Łebsko,
- Zalew Szczeciński,
- Zalew Wiślany/Zatoka Elbląska.

Literatura

1. Białokoz W. 1986. Koza *Cobitis taenia* Linnaeus, 1758. (w:) Brylińska M.

- (red.). *Ryby słodkowodne Polski*. PWN, Warszawa, s. 321-324.
2. Boroń A, Pimpicka E. 2000. Fecundity of spined loach, *Cobitis taenia* from the Zagrzyński Reservoir, Poland (Osteichthyes, Cobitidae). *Folia Zool.* 49 Suppl.: 79-84.
 3. Boroń A. 1992. Karyotype study of diploid and triploid *Cobitis taenia* (Pisces Cobitidae) from Vistula River basin. *Cytobios* 72: 201-206.
 4. Boroń A. 1994. Use of erythrocyte measurements to detected natural triploids of spined loach *Cobitis taenia* (L). *Cytobios* 78: 197-202.
 5. Boroń A., Boroń S. 1994. Diet of spined loach, *Cobitis taenia* (L) from Zegrzyński Dam Reservoir *Acta Ichthyol. Et Piscat.* 125-139.
 6. Boroń A., Danilkieiwcz Z. 2000. *Koza Cobitis taenia* Linnaeus, 1758 (w:) Brylińska M. (red.). *Ryby słodkowodne Polski*. PWN, Warszawa, s.339-343.
 7. Gambetta L. 1934. Sulla variabilita del cobite fluviale (*Cobitis taenia*) e sul rapporto numeric dei sessi. *Boll. Mus. Zool. Anat. Comp. Torino* 44: 297-324.
 8. Gąsowska M. 1962. *Krągłousty i ryby*. Klucze do oznaczania kręgowców Polski. PWN, Warszawa.
 9. Kohanova H.A. 1957. Razvite eipovki (*Cobitis taenia*). *Vopr. Ichtiol.* 8: 89-101.
 10. Lodi E. 1979. Variability of the Canestrini (*Osteichthes*, Cobitidae). *Riv. Itt. Piscic. Ittop.* A, XIV 3: 81-88.
 11. Nalbant T. T. 1993. Some problems in the systematic of the genus *Cobitis* and its relatives (Pisces, Ostariophysi, Cobitidae) *Rev. Roum. Biol. Anim.* 38: 101-110.